

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 362/2016 rd

Svar på skriftligt spørgsmål om tryggande utkomststöd för arbetslösa för personer som arbetar via andelslag

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spørgsmål SS 362/2016 rd undertecknat av riksdagsledamot Timo Harakka /sd:

Vilka åtgärder tänker statsrådet vidta för att garantera ställningen, rättigheterna och rättssäkerheten för personer som arbetar via andelslag och för att en medlem i arbetslöshetskassan ska få tillbaka betalningar som personen utan egen skuld förlorat till följd av att den rättspraxis som föreskrivs i lagen ändrats?

Som svar på detta spørgsmål anför jag följande:

Ställningen för personer som arbetar via andelslag i utkomstskyddet behandlas i svaren på de skriftliga frågorna SS 421/2015 rd och SS 358/2016 rd.

I systemet med utkomstskydd för arbetslösa är en arbetstagare verksam antingen i ett anställningsförhållande eller som företagare. En löntagare i anställningsförhållande kan försäkra sitt arbete i en arbetslöshetskassa för löntagare medan företagare kan gå med i en arbetslöshetskassa för företagare. Det arbetsvillkor som krävs för att en person ska ha rätt till dagpenning och finansieringen av dagpenningen är varierar, men i övrigt är bestämmelserna om dagpenningens belopp och varaktighet lika. Det finns olika typer av andelslag. Det finns andelslag vars medlemmar står i anställningsförhållande till andelslaget. Det finns också andelslag vars medlemmar verkar som företagare medan andelslaget erbjuder dem olika tjänster: förmedlar arbetsuppgifter, sörjer för marknadsföringen, tar hand om fakturering och så vidare.

Frågan ger intryck av att det skulle ha skett en förändring i rätten till arbetslöshetsdagpenning för personer som arbetar via andelslag. Så är dock inte fallet. Personer som står i anställningsförhållande till ett andelslag har fortsättningsvis rätt till löntagares utkomstskydd för arbetslösa. En person som arbetar som företagare har inte rätt till arbetslöshetsdagpenning för löntagare, och så har det heller inte varit tidigare. I frågan hänvisas till den tillämpningsanvisning som social- och hälsovårdsministeriet utfärdat, där det fastställs att om medlemmarna i ett andelslag har samma antal röster och andelslaget har sju eller flera medlemmar kan ingen av medlemmarna på basis av sin bestämmanderätt ses som företagare även om de skulle vara medlemmar i andelslagets styrelse eller fungera som verkställande direktör. Denna anvisning gäller andelslag där medlemmarna står i anställningsförhållande till andelslaget, samt begreppet företagare inom utkomstskyddet, enligt vilket en arbetstagare i anställningsförhållande med tillräckligt stor bestämmanderätt ses som företagare. Anvisningen gäller inte situationer där en medlem i andelslaget verkar som företagare utan att stå i anställningsförhållande till andelslaget. Anvisningen avser alltså inte att företagare i ett andelslag med minst sju företagare inte längre ses som företagare.

Personer som arbetar via ett andelslag har en tydlig ställning i lagstiftningen. De praktiska problemen beror på att till exempel en del av de så kallade faktureringsandelslagen avsiktligt strävar efter att framstå som arbetsgivare genom att ge sina medlemmar löne- och arbetsintyg även om de inte är arbetsgivare för sina medlemmar. Det att verksamheten avsiktligt ordnas så att den påminner om ett anställningsförhållande medför oklarheter. Felet ligger dock inte i bestämmelserna utan beror på dem som

Svar på skriftligt spørgsmål SSS 362/2016 rd

inte agerar enligt bestämmelserna.

Till skillnad från vad som påstås i frågan kan arbetslöshetskassorna inte undanröja sina egna beslut efter att ha börjat tolka lagen på ett nytt sätt. I 12 kap. 7 § 1 mom. i lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002) fastställs följande: ”Om ett lagakraftvunnet beslut av Folkpensionsanstalten eller en arbetslöshetskassa grundar sig på en felaktig eller bristfällig utredning eller uppenbart står i strid med lag, kan besvärsnämnden för utkomstskyddsärenden på yrkande av Folkpensionsanstalten, arbetslöshetskassan eller en part undanröja beslutet och bestämma att ärendet ska behandlas på nytt. Besvärsnämnden för utkomstskyddsärenden ska bereda parterna tillfälle att bli hörda innan ärendet avgörs. I ett beslut av besvärsnämnden får ändring inte sökas genom besvär.” För att ett beslut ska undanröjas krävs alltid antingen ett samtycke av sökanden själv eller ett beslut av besvärsnämnden för utkomstskyddsärenden. En medlem i en arbetslöshetskassa har således ett alldeles likartat rättsskydd vad gäller besluts giltighet som alla medborgare har i fråga om den egna sociala tryggheten.

Om återkrav av en arbetslöshetsförmån stadgas i 11 kap. 10 § i lagen om utkomstskydd för arbetslösa. Enligt paragrafen är huvudregeln att en överbetald förmån återkrävs. Enligt lagen kan återkravet dock frångås helt eller delvis, om detta anses skäligt och om utbetalningen av arbetslöshetsförmånen utan grund inte berodde på svikligt förfarande från förmånstagarens sida eller om det belopp som betalats utan grund är litet. Frågåendet av återkravet övervägs i ljuset av helheten och påverkas av flera olika faktorer. Därmed är det inte möjligt att ge en allmän anvisning om i vilka fall förutsättningarna för att ett återkrav ska frångås uppfylls.

Om medlemskap i en arbetslöshetskassa och arbetslöshetsförsäkringspremier föreskrivs i lagen om arbetslöshetskassor (603/1984). Enligt lagen kan endast löntagare vars utkomst bör anses grunda sig på löneinkomst av arbete som utförs för annan bli medlemmar i en löntagarkassa. I social- och hälsovårdsministeriets tillämpningsanvisning fastställs med anknytning till detta att man när en person ansöker om att få bli medlem i en löntagarkassa bör fästa särskild uppmärksamhet vid utredningen av personens ställning som lönearbetare i enlighet med lagen om arbetslöshetskassor. Vid antagningen som medlem bör löntagarkassan ha en tillförlitlig utredning över att den person som ansöker om medlemskap har ett sådant lönearbete som avses i bland annat lagen om utkomstskydd för arbetslösa och en ställning som lönearbetare i ett yrke eller en sådan bransch som omfattas av kassan. På så sätt kan man undvika situationer där en person som godkänts inte är berättigad till de förmåner som arbetslöshetskassan betalar ut trots att han eller hon betalat medlemsavgiften till arbetslöshetskassan.

Det kan ske förändringar i medlemsförhållandena efter att man blivit medlem. Därför bör arbetslöshetskassan enligt tillämpningsanvisningarna i tillräckligt hög grad informera om till exempel hur företagsverksamheten påverkar rätten till arbetslöshetsdagpenning, så att medlemmarna inte på grund av bristfällig information är tvungna att betala medlemsavgift för en sådan tid då de inte har rätt till arbetslöshetsdagpenning.

Lagen om arbetslöshetskassor inbegriper inga bestämmelser om återbetalning av medlemsavgifter. I lagen fastställs endast att en medlem som har utträtt eller uteslutits ur kassan inte har rätt att återfå till kassan betalda avgifter som gäller tiden före den tidpunkt då han utträdde eller uteslöts ur kassan.

Lagen om arbetslöshetskassor stiftades redan 1984 och svarar inte fullständigt mot dagens krav. Om det blir aktuellt att förnya lagen om arbetslöshetskassor är det motiverat att i samband med detta utförligare än i den nuvarande lagen föreskriva om återbetalning av medlemsavgifter.

Helsingfors 11.7.2016

Social- och hälsovårdsminister Hanna Mäntylä